

6768

۵۰۰

۱

۲۱۲

برای

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کتابشناسی توصیفی تحلیلی آثار شاعران مهاجر
افغانستانی مهم ایران در نیم قرن اخیر

مؤلف:

محمّد رومانی

روحانی، محمد

کتاب‌شناسی توصیفی تحلیلی آثار شاعران مهاجر افغانستانی مقیم ایران در نیم قرن اخیر /
محمد روحانی - قم: وثوق، ۱۳۹۸.

ISBN: ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۷-۲۱۳-۰

ص. ۲۱۶

کتابنامه: ص. ۲۱۴ - ۲۱۶؛ همچنین به صورت زیر نویس.

۱. شعر فارسی - شاعران افغانی.
۲. شعر فارسی - افغانستان - قرن ۱۴.
۳. شعر فارسی - شاعران افغانی - کتابشناسی.
۴. شاعران.
- الف. عنوان.

PIR۹۰۲۳/۸ ک ۱۳۹۴

۸فا۱/۶۳

دفتر مرکزی:

قم: خیابان صفاییه، کوچه ۲۸ (بیگدلی)، کوچه ۵، پلاک ۷۵، تلفکس: ۳۷۷۳۵۷۰۰.

همراه: ۳۹ ۵۸ ۲۵۲ ۰۹۱۲

کتاب‌شناسی توصیفی تحلیلی آثار شاعران مهاجر افغانستانی مقیم ایران در نیم قرن اخیر

☒ محمد رومانی	☒ ناشر: وثوق
☒ لیتوگرافی: امام سجاد	☒ شمارگان: ۵۰۰ نسخه
☒ قیمت: ۳۴۰۰۰ تومان	☒ شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۷-۲۱۳-۰
☒ چاپ: اول، ۱۳۹۸	☒ چاپ: سجاد
☒ به سفارش: موسسه زبان و فرهنگ شناسی	
جامعه المصطفی العالمیه	

کلیه حقوق چاپ و نشر محفوظ است.

www.Nashrvosoogh.com

Vosoogh_m@yahoo.com

[Telegram.me/nashrevosoogh](https://t.me/nashrevosoogh)

مرکز بخش:

خیابان آیت الله مرعشی نجفی (ا.م)، مقابل کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی، موسسه زبان و فرهنگ شناسی

تلفن: ۳۷۷۴۶۱۴۶

تقدیر و تشکر:

با سپاس و تشکر از اساتید ارجمند گروه زبان و ادبیات فارسی و مسئولین محترم مؤسسه زبان و فرهنگ‌شناسی جامعة المصطفیٰ صلی الله علیه و آله و سلم العالمية که زمینه تألیف این اثر را برای من فراهم کردند..

تقدیم و اهدا:

تقدیم به‌ملتی که بیش از سه دهه زندگی را در آوارگی تجربه نمودند و به‌شاعران دردمند مهاجر که در این سه‌دهه روایت‌گر آلام و رنج‌های بی‌پایان ملت بزرگ افغانستان بودند.

فهرست

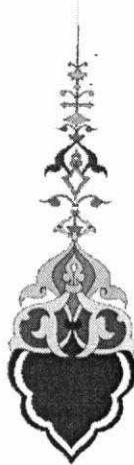
مقدمه ۱۹

فصل اول: بررسی شعر هجرت افغانستان

۱. چگونگی پیدایش شعر هجرت ۲۳
۲. بررسی تاریخی شعر هجرت افغانستان ۲۴
۳. نگاهی به عوامل رشد شعر هجرت افغانستان در ایران نسبت به سایر کشورها ۲۶
۴. بررسی مقایسه‌ی شعر هجرت و شعر داخل افغانستان ۲۸
- الف) محتوا ۲۹
- ب) قالب ۳۰
- ج) جمال‌شناسی (آرایه‌های ادبی) ۳۱
۵. ادوار شعر هجرت افغانستان در گذر زمان ۳۲
- دوره اول، دوره حماسه ۳۳
- دوره دوم، دوره شکوفایی شعر حماسی و تغزلی ۳۵
- دوره سوم، دوره یأس و ناامیدی ۳۶
۶. درونمایه‌های مشترک در شعر هجرت در سه دوره ۳۶
۷. قالب شعر هجرت در سه دوره ۳۷
- دوره اول ۳۷
- دوره دوم ۳۸
- دوره سوم ۳۸
۸. نگاهی به ویژگی‌های مثنوی شعر هجرت ۳۹
- الف) مختصر و کوتاه ۳۹
- ب) غزل در میان مثنوی ۳۹
- ج) تکرار بیت یا مصراع در مثنوی ۴۰

فصل دوم: آثار شعری دوره اول و دوم هجرت (۱۳۷۳-۱۳۸۷)

۱. سید ابوطالب مظفری ۴۳

۴۳	زندگی نامه
۴۴	اثر
۴۴	سوگنامه بلخ مظفری
۴۴	الف) محتوا
۴۵	ب) زبان
۴۶	ج) آرایه های ادبی
۴۷	۲. محمد کاظم کاظمی
۴۷	زندگی نامه
۴۸	اثر
۴۸	پناه آمده بودم
۴۸	الف: محتوا
۴۹	ب: زبان
۵۰	ج: آرایه های ادبی
۵۰	قصه سنگ و خشک
۵۱	۳. ناصر طهوری
۵۱	زندگی نامه
۵۱	اثر
۵۱	جلوه خدا
۵۲	الف) محتوا
۵۳	ب) زبان
۵۳	ج) آرایه های ادبی
۵۵	۴. سید فضل الله قدسی
۵۵	زندگی نامه
۵۵	اثر
۵۵	خاکستر صدا
۵۶	الف) محتوا
۵۶	ب) زبان

۵۷	ج) آرایه‌های ادبی
۵۹	۵. خادم حسین بیانی
۵۹	زندگی‌نامه
۵۹	اثر
۵۹	نغمه‌های انقلاب
۶۱	۶. نقب‌الله آروین (بادغیسی)
۶۱	زندگی‌نامه
۶۱	اثر
۶۱	مرکز بر الفبا
۶۲	الف) محتوا
۶۳	ب) زبان
۶۴	ج) آرایه‌های ادبی
۶۵	۷. سید حسین موحّدیلخی
۶۵	زندگی‌نامه
۶۵	آثار
۶۵	زیارت‌نامه گل سرخ
۶۶	الف) محتوا
۶۶	ب) زبان
۶۷	نمونه شعر
۶۷	ج) آرایه‌های ادبی
۶۸	در مرز گل و آینه
۶۸	الف) محتوا
۶۹	ب) زبان
۶۹	ج) آرایه‌های ادبی
۷۰	چارباغ خورشید
۷۱	الف) محتوا
۷۲	ب) زبان

۷۲	ج) آرایه‌های ادبی
۷۴	۸. محمد شریف سعیدی
۷۴	زندگی‌نامه
۷۴	آثار
۷۴	قفل‌های بزرگ
۷۵	الف) محتوا
۷۶	ب) زبان
۷۶	ج) آرایه‌های ادبی
۷۷	ماه هزارپاره
۷۷	الف) محتوا
۷۸	ب) زبان
۷۹	ج) آرایه‌های ادبی
۷۹	زاغ سپید
۷۹	الف) محتوا
۸۰	ب) زبان
۸۱	ج) آرایه‌های ادبی
۸۳	الف لام میم دال
۸۳	الف) محتوا
۸۴	ب) زبان
۸۵	ج) آرایه‌های ادبی
۸۶	خواب عمودی
۸۶	الف) محتوا
۸۷	ب) زبان
۸۷	ج) آرایه‌های ادبی
۸۸	۹. قنبر علی تابش
۸۸	زندگی‌نامه
۸۹	آثار

۸۹	دورتر از چشم اقیانوس
۸۹	الف) محتوا
۹۰	ب) زبان
۹۰	ج) آرایه‌های ادبی
۹۱	آدمی پرنده نیست
۹۱	الف) محتوا
۹۲	ب) زبان
۹۳	ج) آرایه‌های ادبی
۹۴	یک شعله نوبهاران
۹۴	الف) محتوا
۹۵	ب) زبان
۹۵	ج) آرایه‌های ادبی
۹۶	دل خونین انار
۹۷	الف) محتوا
۹۷	ب) زبان
۹۸	ج) آرایه‌های ادبی
۹۹	۱۰. سید نادر احمدی
۹۹	زندگی‌نامه
۹۹	آثار
۹۹	مردان برنو
۹۹	الف) محتوا
۱۰۰	ب) زبان
۱۰۱	ج) آرایه‌های ادبی
۱۰۲	گل پیراهن سارا
۱۰۳	الف) محتوا
۱۰۳	ب) زبان
۱۰۴	ج) آرایه‌های ادبی

۱۰۶	۱۱. سید ضیاء قاسمی
۱۰۶	زندگی نامه
۱۰۶	آثار
۱۰۶	گزیده ادبیات معاصر
۱۰۶	الف) محتوا
۱۰۸	ب) زبان
۱۰۸	ج) آرایه های ادبی
۱۰۹	باغ های معلق انگور
۱۰۹	الف) محتوا
۱۱۰	ب) زبان
۱۱۱	ج) آرایه های ادبی
۱۱۱	تکوین
۱۱۲	الف) محتوا
۱۱۴	ب) زبان
۱۱۴	ج) آرایه های ادبی
۱۱۵	۱۲. محمدحسن حسین زاده
۱۱۵	زندگی نامه
۱۱۵	آثار
۱۱۵	زنبق و زمستان
۱۱۵	الف) محتوا
۱۱۷	ب) زبان
۱۱۷	ج) آرایه های ادبی
۱۱۹	۱۳. حمید مبشر
۱۱۹	زندگی نامه
۱۱۹	آثار
۱۱۹	گزیده ادبیات معاصر
۱۱۹	الف) محتوا

۱۲۱	 (ب) زبان
۱۲۱	 (ج) آرایه‌های ادبی
۱۲۲	 روایت تاریک غزل
۱۲۲	 الف) محتوا
۱۲۳	 (ب) زبان
۱۲۳	 (ح) آرایه‌های ادبی

فصل سوم: آثار شاعران دوره سوم از سال ۱۳۷۳ تا به بعد

۱۲۷	 ۱. محمد تقی اکبری
۱۲۷	 زندگی‌نامه
۱۲۷	 اثر
۱۲۷	 گزیده ادبیات معاصر
۱۲۸	 الف) محتوا
۱۲۹	 زبان
۱۲۹	 (ج) آرایه‌های ادبی
۱۳۱	 ۲. علی احمد ابراهیمی
۱۳۱	 زندگی‌نامه
۱۳۱	 اثر
۱۳۱	 کم‌کم شبیه زمستان
۱۳۱	 الف) محتوا
۱۳۱	 (ب) زبان
۱۳۴	 (ج) آرایه‌های ادبی
۱۳۵	 ۳. محسن سعیدی
۱۳۵	 زندگی‌نامه
۱۳۵	 اثر
۱۳۵	 غم عزیز

۱۳۵	الف) محتوا
۱۳۶	ب) زبان
۱۳۷	ج) آرایه‌های ادبی
۱۳۹	۴. محمد حسین فیاض
۱۳۹	زندگی‌نامه
۱۳۹	آثار
۱۴۰	گنجشک تبعیدی
۱۴۰	الف) محتوا
۱۴۰	ب) زبان
۱۴۱	ج) آرایه‌های ادبی
۱۴۲	۵. محمد بشیر رحیمی
۱۴۲	زندگی‌نامه
۱۴۲	آثار
۱۴۲	در شرف ماه
۱۴۲	الف) محتوا
۱۴۳	ب) زبان
۱۴۳	ج) آرایه‌های ادبی
۱۴۳	۱. استعاره
۱۴۴	گزیده ادبیات معاصر
۱۴۴	الف) محتوا
۱۴۵	ب) زبان
۱۴۶	ج) آرایه‌های ادبی
۱۴۸	۶. رضا محمدی
۱۴۸	زندگی‌نامه
۱۴۸	آثار
۱۴۸	سه پلک مانده به شب
۱۴۸	الف) محتوا

۱۵۰		ب) زبان
۱۵۰		ج) آرایه‌های ادبی
۱۵۱		کاغذ باد
۱۵۱		الف) محتوا
۱۵۲		ب) زبان
۱۵۳		ج) آرایه‌های ادبی
۱۵۴		۷. حیدر بیگی
۱۵۴		زندگی‌نامه
۱۵۴		اثر
۱۵۴		آهوی همیشه در باده در من
۱۵۴		الف) محتوا
۱۵۵		ب) زبان
۱۵۵		ج) آرایه‌های ادبی
۱۵۷		۸. محمدصادق دهقان
۱۵۷		زندگی‌نامه
۱۵۷		اثر
۱۵۷		شب که از پوست‌مان گذشت
۱۵۷		الف) محتوا
۱۵۸		«زخمه قلم»
۱۵۹		ب) زبان
۱۶۰		آرایه‌های ادبی
۱۶۱		۹. زهرا حسین‌زاده
۱۶۲		زندگی‌نامه
۱۶۲		آثار
۱۶۲		نامه‌ای از لاله کوهی
۱۶۲		الف) محتوا
۱۶۳		ب) زبان

۱۶۴	ج) آرایه‌های ادبی
۱۶۴	پلنگ در پرائتز
۱۶۵	الف) محتوا
۱۶۵	ب) زبان
۱۶۶	ج) آرایه‌های ادبی
۱۶۷	۱۰. حفیظ‌الله شریعتی
۱۶۷	زندگی‌نامه
۱۶۷	از روی دست زلیخا
۱۶۸	الف) محتوا
۱۶۸	ب) زبان
۱۶۹	ج) آرایه‌های ادبی
۱۶۹	دختران و دخانه هم‌مفا
۱۷۰	الف) محتوا
۱۷۰	ب) زبان
۱۷۱	ج) آرایه‌های ادبی
۱۷۲	۱۱. غلامرضا ابراهیمی
۱۷۲	زندگی‌نامه
۱۷۲	اثر
۱۷۲	هبوط در پیاده‌رو
۱۷۲	الف) محتوا
۱۷۳	ب) زبان
۱۷۴	ج) آرایه‌های ادبی
۱۷۶	۱۲. فاطمه سجادی
۱۷۶	زندگی‌نامه
۱۷۶	آثار
۱۷۶	سایه خورشید
۱۷۶	الف) محتوا

۱۷۸	 (ب) زبان
۱۷۸	 (ج) آرایه‌های ادبی
۱۷۹	 گنجشک‌های حریص
۱۸۰	 (الف) محتوا
۱۸۱	 (ب) زبان
۱۸۱	 نمونه‌ها
۱۸۱	 (ج) آرایه‌های ادبی
۱۸۳	 ۱۳. عبدالشکور نظری
۱۸۳	 زندگی‌نامه
۱۸۳	 اثر
۱۸۳	 خیابان‌های سرگردان
۱۸۳	 (الف) محتوا
۱۸۵	 (ب) زبان
۱۸۵	 (ج) آرایه‌های ادبی
۱۸۷	 ۱۴. عاصف حسینی
۱۸۷	 زندگی‌نامه
۱۸۷	 اثر
۱۸۷	 من در اثر ماه‌گرفتگی
۱۸۸	 (الف) محتوا
۱۸۹	 (ب) زبان
۱۸۹	 (ج) آرایه‌های ادبی
۱۹۰	 ۱۵. معصومه احمدی
۱۹۱	 زندگی‌نامه
۱۹۱	 اثر
۱۹۱	 شکل هندسی تو
۱۹۱	 (الف) محتوا
۱۹۲	 (ب) زبان

- ج) آرایه‌های ادبی ۱۹۲
- رحیمه میرزایی ۱۹۴
- زندگی‌نامه ۱۹۴
- اثر ۱۹۴
- عکس ماه تو بر دیوارهای شب لیلی‌ترند ۱۹۴
- الف) محتوا ۱۹۴
- ب) زبان ۱۹۵
- ج) آرایه‌های ادبی ۱۹۶
۱۷. معصومه صابری ۱۹۸
- زندگی‌نامه ۱۹۸
- اثر ۱۹۸
- دو ماه در خسوف ۱۹۸
- الف) محتوا ۱۹۸
- ب) زبان ۱۹۹
- ج) آرایه‌های ادبی ۲۰۰
۱۸. شکریه عرفانی ۲۰۱
- زندگی‌نامه ۲۰۱
- اثر ۲۰۱
- با زبان تنهایی ۲۰۱
- الف) محتوا ۲۰۱
- ب) زبان ۲۰۲
- ج) آرایه‌های ادبی ۲۰۲

نتیجه‌گیری

- نتیجه‌گیری ۲۰۷
- فهرست منابع ۲۱۳

مقدمه

هدف این تحقیق، کتابشناسی توصیفی، تحلیلی آثار شاعران مهاجر افغانستانی در ایران است، که یک بخش ارزشمند ادبیات معاصر افغانستان را تشکیل می‌دهد. شاعران مهاجر به‌ویژه از سه دهه مظلومیت، زندگی در آوارگی و نابسامانی‌های مردم و جامعه‌ی دردمند افغانستان را به تصویر کشیده‌اند. از این جهت که شعر هجرت به دور از خاستگاه اصلی خویش (افغانستان)، شکل گرفته است، بررسی آثار شاعران مهاجر نشان می‌دهد، این جریان (شعر هجرت) از شعر معاصر افغانستان، ویژگی‌هایی را دارد که با ادبیات معاصر داخل افغانستان متفاوت است. چنانکه از لحاظ مفاهیم، بعضاً دوگانگی زبانی و استفاده از آرایه‌های ادبی و عنصر خیال، مسیر مشخص و متفاوتی را پیموده است. پس شناساندن این آثار - که در انزوای مطلق قرار گرفته و پژوهش اساسی در باره آن‌ها انجام نگرفته است - هدف اصلی این رساله می‌باشد. این رساله وفق تازه‌ای برای پژوهشگران و ادیب‌دوستان شعر معاصر خواهد بود.

جنگ طولانی مدت در افغانستان و به دنبال آن، مهاجرت گسترده مردم در سراسر کره خاکی ناخودآگاه آثار و پیامدهای مثبت و منفی را به وجود آورده است. با توجه به این نکته که بخشی از مهاجرین را در همه کشورهای مهاجرپذیر، شاعران، نویسندگان و فرهنگیان کشور ما تشکیل می‌دهند، طبیعتاً، در عرصه ادب و فرهنگ تأثیرپذیری از ادب و فرهنگ کشور میزبان انکارناپذیر است. در عرصه شعر که موضوع این تحقیق را شکل می‌دهد، این دگرگونی و تأثیرپذیری به اندازه‌ای

است که جریان جدید و نوظهوری به نام شعر هجرت در قلمرو شعر معاصر افغانستان شکل گرفت. شعر هجرت که گاهی از آن به شعر برون مرزی یاد می شود، با توجه به ویژگی های خاص خودش که در محتوا، زبان و نوع صورخیال که در آن دیده می شود، از زاویه های گوناگون قابلیت بحث و تحقیق را دارد. به همین دلیل و آشنایی ادب دوستان با آثار شاعران مهاجر که بخش قابل توجه از شاعران معاصر افغانستان را تشکیل می دهند، به معرفی آثار ارزشمند این مجموعه پرداخته شده است. کتابشناسی هرچند از دیرزمان نظر عالمان و بزرگان در این عرصه را به خود جلب کرده است اما در آثار شاعران مهاجر، تحقیق پیش روی شما اولین گام کوچکی است که در این موضوع برداشته شده است. با توجه به موضوع پایان نامه، (کتابشناسی توصیفی تحلیلی آثار شاعران مهاجر افغانستان، فیلم ایران) سعی شده است، ضمن این که مجموعه آثار شاعران مهاجر در ایران اسلامی، معرفی شده باشد، در سه سطح محتوا، زبان و آرایه های ادبی نیز مورد تحلیل و تحقیق قرار گرفته است. آثار شاعران مهاجر هرچند در حجم های کم و اندکی آفریده شده است؛ اما پویایی محتوا و درون مایه ها، این آثار را ماندگار و برای همیشه ماندگار خواهند کرد. این بخش از شعر معاصر افغانستان که در بدو تولد خویش شعارگونه در عرصه ادبیات ظهور کرد، با گذشت زمان و تحولات داخلی افغانستان به جریان نیرومند در عرصه ادبیات افغانستان شناخته شده و مطرح است. بی شک کتابشناسی آثار شاعران مهاجر بایی خواهد بود تا ادب دوستان از زاویه های متفاوت، به این آثار پرداخته و مورد تحقیق و کنجکاش قرار دهند.